

Ontmoeting op de luchthaven

Hanneke Van Gerwen -Côme

Een sprekend gezicht. Roodkrullend haar. Rust uitstralend...

Voor mij aan een tafeltje in een taverne op Schiphol zit Henriëtte Adama van Scheltema. Ze heeft een heel bijzondere taak hier op de luchthaven: mensen opvangen die met een overlijden te maken hebben. Schiphol is de enige luchthaven ter wereld die een eigen mortuarium heeft. Samen met een team van deskundigen en gesteund door de hulp van vrijwilligers vangt Henriëtte mensen op die psychische en geestelijke ondersteuning nodig hebben na een traumatische ervaring.

Hoe kwam Henriëtte ertoe om met mensen te werken die een rouwproces doormaken?

Merkwaardig genoeg had ze als kind al belangstelling voor de grote vragen omtrent leven en dood. En dat terwijl men veertig jaar geleden in Nederland zelden over de dood sprak. Zeker kinderen werden er ver vandaan gehouden. Het was een taboe.

Vele jaren later werd Henriëttes eerste kindje geboren: Serge. Na drie maanden op deze wereld stierf het kleine jongetje aan wiegendood. Deze ervaring zette Henriëttes hele wereld op zijn kop. Niets was nog zoals het was geweest.

Henriëttes huisarts was op dat moment afwezig en een vervanger kwam de vaststelling van het overlijden doen. Later had Henriëtte contact met haar eigen huisarts. Die vond dat ze te emotioneel omging met het gebeuren en stelde voor medicatie te nemen om te kalmeren. Henriëtte vond dat vreemd: mocht ze haar verdriet dan niet beleven?

Een paar dagen later kwam de vervangende arts kijken hoe het met Henriëtte ging en zij vertelde over de medicatie. De arts schrok en zei dat die pillen niet hoefden. En toen zei hij de woorden die voor Henriëtte onvergetelijk werden: "Ik ben er voor je."

Verschillende keren kwam deze man nog bij Henriëtte en haar man thuis. Geduldig luisterde hij naar al wat hun hart bezwaarde: verdriet, kwaadheid, schuldgevoelens, ...Soms gaf hij medische uitleg, maar vooral liet hij hen uitspreken, uithuilen, kwaad worden. De gevoelens die opkwamen, mochten er echt zijn. Ze konden de pijn verzachten. Na een tijd konden de ouders zelf weer verder...

In Henriëtte bleef het woelen: slechts drie maanden mogen leven, dat kon toch niet...

Precies in die periode stootte ze op de boeken van Elisabeth Kübler-Ross. Die spraken haar erg aan. Ze las over wat zij bij die begripvolle arts had mogen meemaken: dat mensen verlies een plek kunnen geven.

Korte tijd later volgde Henriëtte een workshop bij Elisabeth Kübler-Ross, die haar o.a. liet verstaan dat het belangrijk is om te accepteren wat is en om de verlieservaring tijd en ruimte te geven om ze te verwerken. Ze zag ook in dat ieder zijn persoonlijk rouwproces beleeft, op zijn of haar eigen manier, en dat ook het mogen uiten van kwaadheid belangrijk is.

Het contact tussen de twee vrouwen was zo goed dat Elisabeth vroeg of Henriëtte haar wilde assisteren tijdens workshops in Europa. En zo gebeurde het.

In de jaren tachtig kwam Henriëtte vervolgens in contact met aidspatiënten die haar vroegen om hen te begeleiden. Het werden intense jaren van betrokkenheid en nabijheid.

Toen Henriëtte op korte tijd twee herseninfarcten kreeg, stopte ze met dit werk. In die periode bezocht ze Schiphol op een opendeurdag. Daar was men op zoek naar vrijwilligers voor de opvang van familie en vrienden van overleden mensen. Hiermee werd gestart in 1994, in een kleine ruimte die uitgroeide tot wat ze nu geworden is. Henriëtte ging er op in.

Momenteel beschikt Schiphol over een stiltecentrum, het 'Meditation Centre'. De filosofie hierachter is dat het team mensen wil bereiken die met verlies te maken hebben en hen, wanneer ze dat verkiezen, wil steunen via gesprek en/of lectuur.

- Om te beginnen is er een 'inloopruimte'. Hier liggen brochures over innerlijke ontwikkeling, burn-out, depressie, verliesverwerking, enz. Men kan ze ter plekke lezen of meenemen voor zichzelf of voor een familielid, een vriend, een kennis.
- Vervolgens is er een ontmoetingsruimte voor gesprek. Dat is een geluidsarme omgeving, waar men zich kan uitspreken zonder anderen te storen. Er zijn permanent vrijwilligers aanwezig om mensen op te vangen.
- Dan is er een stilte ruimte die voor iedereen toegankelijk is, ongeacht een religieuze of niet-religieuze achtergrond. Men kan er bidden, mediteren, tot rust komen. Er ligt ook een intentieboek waar men gedachten en gebedsintenties kan neerschrijven, ook anoniem als men dat wil.
- Er is ook een mortuarium op Schiphol, waar familieleden meteen bij hun gestorven dierbare kunnen zijn. Toen de tsunami einde 2004 zoveel verwoesting had aangericht, werden vrijwilligers zelfs 's nachts opgeroepen om de familie van slachtoffers op te vangen. Ze gingen met hen mee naar het mortuarium. Belangrijk was dat de kist nog eens kon worden geopend, zodat er geen twijfel meer mogelijk was. De confrontatie met een geliefde overledene is uiterst pijnlijk, maar desondanks een onontkoombare stap in de verliesverwerking.

Wat drijft Henriëtte om met deze toch zo moeilijke materie te blijven omgaan hier op Schiphol? De start was dus het overlijden van haar eigen kind en de noodzaak van een nabije andere om alles te kunnen verwerken. Henriëtte vindt het zeer waardevol dat op een plaats waar het zo druk is als op een luchthaven en waar er een grote anonimiteit is tussen mensen, een rouwende medemens persoonlijke aandacht kan krijgen. Het is cruciaal dat een mens dan even uit die anonimiteit wordt gehaald, dat hij zijn kwetsbaarheid mag laten zien en zijn verhaal mag doen.

Heeft Henriëtte ook wensen naar de toekomst toe?

Het is overduidelijk: Henriëtte vindt een plaats en een team als deze een absolute noodzaak op alle luchthavens. Mensen moeten hun gevoelens kunnen uiten en opgevangen worden, niet alleen op luchthavens, maar ook in allerlei grote organisaties waar veel mensen samenkomen.

Meer lezen?

Henriëtte Adama van Scheltema schreef 'Dood is niet meer dood' en 'Jezus blijf dansen', uitgegeven bij Element uitgevers